

Riktlinje för budget- och skuldrådgivning

Styrande dokument inom Sektor omsorg		Övergripande processområde Riktlinje	Verksamhetens process Budget- och skuldrådgivning	
Dokumentägare, sektor/enhet Sektor omsorg		Upprättad av Socialtjänsten i Dalslandskommunerna	Godkänd av Socialnämnden 2022-06-29, § 52, dnr. SN 2022/77	
Upprättad 2022-07-01	Publicerad 2022-09-16	Giltighetstid Tillsvidare	Revisionshistoria	Version nr 1.0

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Syfte	3
2. Allmänna utgångspunkter	3
2.1 Socialtjänstlag (SoL).....	4
2.2 Förvaltningslag (FL).....	4
2.3 Kommunens ansvar för medborgare.....	4
2.4 Barnrättsperspektivet	4
3. Socialtjänstens ansvar	5
3.1 Hushållsekonomisk rådgivning	5
3.2 Råd och stöd vid frivilliga uppgörelser	5
3.4 Förebyggande arbete	6
3.3 Råd och anvisningar vid skuldsanering	6
4. Handläggning.....	6
4.1 Aktualisering	7
4.2 Rådgivningsprocessen	7
4.3 Dokumentation	9
4.4 Sekretess och samtycke.....	9

1. Inledning

Socialtjänsten i Dalslandskommunerna (Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål) har genom avtalssamverkan en gemensam verksamhet för budget- och skuldrådgivning.

1.1 Syfte

Denna riktlinje ska underlätta handläggningen genom att ge stöd i arbetet att tolka lagstiftningen. Riktlinjen ange ramar och är vägledande för handläggarna i syfte att säkerställa rättssäkerhet och främja en likartad handläggning.

2. Allmänna utgångspunkter

Kommunernas ansvar är att lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Rådgivning sker på frivillig grund och bygger på en aktiv medverkan från den rådsökande. Stödet som ges ska utgå från den sökandes individuella behov och förutsättningar. Ansvaret gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt avslutad. Kommunen ska erbjuda en kvalificerad rådgivningsverksamhet och ha sådan kapacitet att rådsökande får stöd att lösa sina ekonomiska problem utan oskäligt dröjsmål. I december 2016 utgav Konsumentverket rekommendationer för budget- och skuldrådgivning i kommunerna. Rekommendationerna har tagits fram som en del av Regeringens strategi mot överskuldsetting och fokuserar på att tydliggöra vad budget- och skuldrådgivning ska hjälpa skuldsatta med.

Budget och skuldrådgivning bör vara likvärdig och innefatta följande fem delar:

- Budgetrådgivning – en förutsättning för en god långsiktig effekt är att budgeten går ihop såväl i dagsläget som i framtiden så att inte nya skulder uppstår. Rådgivaren och den rådsökande börjar med att kartlägga den ekonomiska situationen. Om inkomsten inte räcker till utgifterna kan rådgivaren visa på alternativa lösningar, men det är den rådsökande som måste välja, prioritera och ibland bryta vanor.
- Skuldrådgivning - i de fall det finns skulder. När skuldsituationen är klarlagd kan rådgivaren visa olika alternativa lösningar med konsekvensbeskrivningar i det enskilda fallet. Rådgivaren kan verka för att en överenskommelse kommer till stånd med fordringsägarna. En annan lösning kan vara att ansöka om skuldsanering.
- Stöd inför och under skuldsanering - Arbete med skuldsanering innefattar hela processen, från ansökan till Kronofogden till dess att skuldsaneringen är genomförd. Det kan handla om att ge stöd vid överklagan av beslut om skuldsanering eller omprövning på grund av ändrade förutsättningar eller att ge budgetrådgivning. Det är av största vikt att vardagsekonomin fungerar under processen för att skuldsaneringen ska lyckas och vara rehabiliterande.
- Samverkan - är viktig och behöver få utrymme i såväl enskilda fall som mer övergripande. För att nå framgång med budget- och skuldrådgivningen kan den rådsökande till exempel behöva stöd i frågor som inte handlar om ekonomi. Rådgivaren bör då förmedla kontakt med den verksamhet som bäst kan ge det stödet. Det kan handla om kontakt med såväl landsting som kommunala och statliga verksamheter exempelvis psykiatri, socialtjänst eller Försäkringskassan.
- Utåtriktade insatser - verksamheten behöver synas i kommunerna i olika sammanhang för att säkerställa att invånarna har kännedom om att budget- och skuldrådgivning finns och vad de kan få hjälp med.

Riktlinjerna baseras på:

- Socialtjänstlagen (2001:453)
- Skuldsaneringslag (2016:675)
- Lag om skuldsanering för företagare (2016:676)
- Utsökningsbalk (1981:774)
- Skadeståndslag (1972:207)
- Förvaltningslag (2017:900)
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd
- Rekommendationer från Sveriges Kommuner och Regioner
- Praxis och prejudikat från Förvaltningsdomstol

2.1 Socialtjänstlag (SoL)

Budget- och skuldrådgivning är en obligatorisk verksamhet för kommunen och regleras i 5 kap 12 § Socialtjänstlag (SoL), varför bland annat socialtjänstlagens handläggningsregler blir tillämpliga. Eftersom socialtjänstlagen hänvisar till flera bestämmelser i förvaltningslagen ska även regler i denna lag tillämpas.

I Socialtjänstlagens portalparagraf, 1 kap 1 § SoL, anges övergripande mål och grundläggande värderingar för socialtjänsten. Socialtjänstens arbete utgår från principer som helhetssyn, frivillighet, normalisering, kontinuitet, flexibilitet och närhet. I kontakten med anhöriga inom handläggningen av dödsbon berörs både den avlidne och dess anhöriga. Socialtjänstens arbete ska enligt vad som anges i 3 kap 3 § SoL ha en god kvalitet. Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten i enlighet med de lagar och andra föreskrifter som styr verksamheten.

2.2 Förvaltningslag (FL)

De allmänna bestämmelserna om hur en myndighet ska handlägga ett ärende finns i förvaltningslagen. Där finns regler kring samverkan, myndighetens serviceskyldighet, ett lättförståeligt myndighetsspråk och muntliga inslag i handläggningen.

2.3 Kommunens ansvar för medborgare

Enligt 2 a kap SoL ligger huvudansvaret för persons sociala omvårdnad på bosättningskommunen. Det är således den kommun som är den rådsökandes bosättningskommun som har att erbjuda budget- och skuldrådgivning. Definition av bosättningskommun regleras i 2 a kap 3 § SoL.

Kommunens rådgivningsansvar regleras i 3 kap 3 § Skadeståndslag. Detta ansvar innebär att kommunen kan komma att bli skadeståndsskyldig om rådgivningen skulle orsaka den rådsökande förmögenhetsskada. En förutsättning för skadestånd är att en person har förlitat sig på ett auktoritativt besked från myndigheten och med anledning av detta fått sin ekonomi märkbart försämrad. Bevisbördan ligger på den rådsökande som måste kunna påvisa att den felaktiga informationen har lämnats på grund av fel eller försummelse.

2.4 Barnrättsperspektivet

Sverige har godkänt FN:s barnkonvention genom beslut i Riksdagen och har därmed förpliktigt sig att vidta alla lämpliga åtgärder för att stärka barns ställning. Barnkonventionen slår bland annat fast att alla barn har samma rättigheter att växa upp under trygga förhållanden, att utvecklas och skyddas mot övergrepp och utnyttjande. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig

de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Att ha ett barnrättsperspektiv för en budget- och skuldrådgivare innebär att noga analysera vilka följder en åtgärd kan få för enskilda barn. Budget- och skuldrådgivarna ska alltid kartläggas om det finns barn med i bilden och hur barnen är berörda. Målsättningen är att ingen barnfamilj ska behöva vänta mer än en vecka på att få budget- och skuldrådgivning. Att ha ett barnrättsperspektiv i en ekonomisk rådgivning som gäller en vuxen får inte medföra att barnets förhållanden utreds. Om det framkommer uppgifter som tyder på att barnet far illa ska alltid barn och familjeenheten meddelas så att de kan ta ställning till om en utredning av barnets förhållanden ska inledas.

3. Socialtjänstens ansvar

Socialtjänstens ansvar regleras i första hand i socialtjänstlag och skuldsaneringslag. Utifrån socialtjänstlag och skuldsaneringslag och deras förarbeten kan ansvaret sammanfattas i fyra områden:

- Hushållsekonomisk rådgivning
- Råd och stöd vid frivilliga uppgörelser
- Råd och anvisningar vid skuldsanering
- Förebyggande arbete

3.1 Hushållsekonomisk rådgivning

Kommunens skyldighet att erbjuda hushållsekonomisk rådgivning nämns både i Socialtjänstlag och i Skuldsaneringslag. Socialnämnden ska svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Hit räknas samtal och råd om ekonomi enligt 3 kap 1 § SoL. Enligt Skuldsaneringslag ska kommunerna lämna råd och anvisningar i budget- och skuldfrågor. Denna skyldighet gäller även under skuldsaneringsförfarandet och betalningsplanens löptid. Detta framgår i 2 § skuldsaneringslagen. I socialtjänstlagen 5 kap 12 § första stycket anges att kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Skyldigheten gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller skuldsanering för företagare (F-skuldsanering) är helt avslutad.

3.2 Råd och stöd vid frivilliga uppgörelser

Budget- och skuldrådgivningen ska enligt skuldsaneringslagens förarbeten även omfatta råd och stöd till frivilliga uppgörelser för skuldsatta personer som inte kan eller vill få skuldsanering. En frivillig uppgörelse innebär att den rådsökande med stöd från budget- och skuldrådgivaren gör ett nytt avtal om förändrade betalningsvillkor med sin fordringsägare. Exempel på frivilliga uppgörelser är:

- avbetalningsplan
- minska räntesatsen, frysa räntan
- minska amorteringar
- saneringslån
- ackord

3.4 Förebyggande arbete

Kommunen ska genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga överskuldssättning (regeringens proposition 2005/06:124). Förebyggande arbete kan ske på många olika sätt. Det kan handla om att ge information till kommunens invånare via webbplats, att sprida broschyrer och faktablad till bibliotek, skolor och andra offentliga lokaler och genom att ge information riktad till särskilda grupper. Särskilt angeläget är att förebygga överskuldssättning hos riskgrupper som ungdomar, låginkomsttagare och ensamstående föräldrar. Det kan också handla om att förmedla information och kunskap till exempel socialsekreterare, boendestödjare och lärare som i sin tur kan förmedla information vidare till olika målgrupper. Ett aktivt förebyggande arbete bör bedrivas. Budget- och skuldrådgivningen bör genom information och andra förebyggande åtgärder till enskilda och grupper verka för att förebygga överskuldssättning.

3.3 Råd och anvisningar vid skuldsanering

Kommunerna ska ge råd och annat stöd vid en ansökan om skuldsanering. Enligt skuldsaneringslagen gäller denna skyldighet under skuldsaneringsförfarandet hos Kronofogden samt under betalningsplanens löptid. Stödet kan exempelvis bestå i hjälp med överklagan eller omprövning samt med stöd att fullfölja betalplanen. Kommunerna ska även aktivt medverka till att en skuldsanering aktualiseras och hjälpa skuldsatta personer att på ett tidigt stadium finna en lösning på sina ekonomiska problem (regeringens proposition 2005/06:124). Syftet med skuldsaneringslagen är att ekonomiskt rehabilitera djupt skuldsatta personer.

Huvudregeln är att en person endast kan beviljas skuldsanering en gång i livet. I 4 § Skuldsaneringslag anges följande villkor för att någon ska kunna beviljas skuldsanering:

- Personen är en fysisk person
- Personen är folkbokförd i Sverige
- Personen är så svårt skuldsatt att han eller hon inte kan anses kunna betala sina skulder inom överskådlig tid
- Det anses skäligt med hänsyn till personens ekonomiska och personliga förhållanden
- Kan även omfatta enskild aktiv näringsidkare

Om kriterierna är uppfyllda kan personen ansöka om skuldsanering hos Kronofogden, som därefter upprättar en prognos för att bedöma personens framtida möjligheter att betala sina skulder utan skuldsanering. Bland annat bedöms skuldernas storlek, den sökandes arbetsförmåga, sjukdom och andra liknande omständigheter. Godkänns skuldsaneringen innebär det som regel att gäldenären får leva på existensminimum i fem år. När betalningsplanen har fullgjorts, avskrivs alla återstående skulder.

4. Handläggning

Budget- och skuldrådgivning består av tre delar; budgetrådgivning, skuldrådgivning och skuldsanering. Rådgivningen ska vara en hjälp till självhjälp. Det betyder att den skuldsatte har ett primärt ansvar för sin och familjens ekonomi. Rådgivningen måste bygga på aktiv medverkan från den skuldsatte när det gäller att få fram underlag och en plan för hur ekonomin ska hanteras framöver. I budget- och skuldrådgivning bör man eftersträva en helhetssyn och arbeta med den skuldsattes hela ekonomiska situation. Uppgifter om såväl utgifter, tillgångar, skulder, samt hur skulderna uppstått behöver ingå. Så även en ekonomisk framtidsprognos, exempelvis att barnen blir vuxna, ålderspension inträder eller förändring av boendet läggs in i helhetsbilden. Genom information, diskussion och uppmuntran påverka attityden kring den enskildes ekonomi, samt motivera och förändra sättet den skuldsatte handskas med sin

hushållsekonomi. Rådgivningen måste i första hand ha ett långsiktigt tidsperspektiv. Vissa akuta problem måste lösas på kort sikt men det rehabiliterande arbetet och arbetet med en betalningsöverenskommelse sträcker sig vanligen flera år framåt i tiden. Rådgivningen bör alltid ske på frivillig grund och utgå utgår från den sökandes behov och förutsättningar. Därmed ges den sökande stöd i strävan att få en fungerande hushållsekonomi och ekonomisk rehabilitering.

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning ska präglas av respekt för den enskilde. Många rådsökande kontaktar budget- och skuldrådgivningen när deras situation blivit akut. En rådsökande som då tvingas vänta länge riskerar att tappa nödvändig drivkraft. Därför är det viktigt att råd och stöd kan erbjudas inom rimlig tid. Väntetiden till det första mötet bör inte överstiga 4 veckor. Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska tillhandahållas.

4.1 Aktualisering

Ett ärende kan aktualiseras genom en ansökan eller förfrågan från den enskilde, det kan ske både muntligt och skriftligt.

4.2 Rådgivningsprocessen

Steg 1 - Kartlägg den rådsökandes situation

Innan den rådsökande bokas in för ett personligt besök bör budget- och skuldrådgivaren ha haft ett telefonsamtal med denne för att få en bild av personen och avgöra om problemen är sådana att man kan arbeta med dem inom rådgivningen eller om det finns bättre hjälp någon annanstans. Syftet med första mötet är att rådgivaren ska få en bild av den rådsökandes ekonomiska och sociala situation samt resurser och motivation. Man bör även inrikta mötet på att vad som behöver göras och vem som ska göra vad till nästa kontakt.

Steg 2 - Ta ställning till akuta problem

Om den rådsökande har akuta problem, till exempel med skulder som förfaller till betalning, är det viktigt att denne begär uppskov hos sina fordringsägare. Det kan också finnas andra akuta problem. Exempel på sådana som måste bearbetas innan, eller parallellt, för att rådgivningen ska fungera är problem med hyra eller matpengar, missbruk eller psykisk instabilitet. Om budget- och skuldrådgivaren vid den första kontakten anser att det finns tillräckliga förutsättningar för fortsatt rådgivning övergår man till nästa steg som är den ekonomiska översikten.

Steg 3 - Begär uppgifter om aktuella skulder och uppskov för utredning

De uppgifter som den rådsökande kan ge om sina skulder kan ibland vara ofullständiga. Det bästa sättet att få aktuella uppgifter om skulder och begära uppskov på betalningar är att den rådsökande, ibland med stöd av rådgivaren, tar kontakt med samtliga fordringsägare. På det här sättet får man en aktuell överblick av den totala skuldsituationen, vilket är nödvändigt för att man ska kunna komma med ett konkret förslag till uppgörelse om skuldbetalningar.

Steg 4 - Gör en ekonomisk översikt

Budget- och skuldrådgivaren analyserar den rådsökandes ekonomi för att skaffa sig en översikt över hur budgeten ser ut idag. Översikten delas in i två delar:

- Inkomstöversikt: I denna ska samtliga inkomster tas med. Det är viktigt att rådgivaren får en bild av inkomstläget idag men också hur det kan komma att förändras framåt i tiden.

- Skuldöversikt: I skuldöversikten är det viktigt att alla typer av skulder och åtaganden kommer.

Exempel på detta är skulder till banker, finansbolag, privata skulder, eventuella pantsäkringar och borgensåtaganden. Budget- och skuldrådgivaren bör också skaffa sig en bild av i vilken situation den rådsökande befann sig i när han tog krediterna samt vad de har använts till.

Steg 5 - Gör bedömning om skuldsaneringslagen kan bli tillämplig

Budget- och skuldrådgivaren gör först en prognos över ekonomin för framtiden för att kunna göra en bedömning om skuldsaneringslagen kan bli tillämplig. Exempel på frågor att överväga när man gör prognosen är om inkomster kan ökas eller om eventuella tillgångar kan realiseras. Vidare utgår rådgivaren från förutsättningarna i skuldsaneringslagen, det vill säga att man ser på de formella kraven, den kvalificerade insolvensen och skälighetskriteriet. Rådgivarens bedömning kan bara bli preliminär då bedömningen formellt görs av Kronofogdemyndigheten. Budget- och skuldrådgivaren kan inte hindra någon att söka skuldsanering hos Kronofogdemyndigheten även om rådgivaren bedömer att det inte är någon idé. När skuldsaneringslagens krav ska ligga till grund för uppgörelsen med fordringsägarna har den rådsökande små möjligheter att själva avgöra vilket betalningsutrymme denne kan erbjuda dem. Detta då förbehållsbeloppet ges utifrån Kronofogdemyndighetens regler. Rådgivningen inriktas då på att förbereda den rådsökande på hur denne kan få ekonomin att gå ihop på den nivå som är tillgänglig för vardagsutgifter. Om skuldsaneringslagens kriterier inte bedöms vara uppfyllda så inriktas rådgivningen på att diskutera vad som är ett realistiskt betalningsutrymme. Denna diskussion blir avhängigt av vad den rådsökande anser sig klara av och vad fordringsägarna kräver för att den rådsökande ska få till stånd en uppgörelse.

Steg 6 - Utarbeta en ny budget för hela hushållet

Vid tänkt skuldsanering enligt skuldsaneringslagen bestäms den rådsökandes disponibla inkomst av Kronofogdemyndighetens beräkning av förbehållsbelopp. I alla övriga fall görs det en total bedömning av olika omständigheter som avgör på vilken nivå den rådsökande hamnar. En ny stramare budget för löpande vardagsutgifter kräver noggrann planering och eftertanke innan den rådsökande börjar tillämpa den. Budget- och skuldrådgivaren kan stöda den rådsökande genom att gå igenom och diskutera vardagsutgifterna. Det gäller också att göra de rådsökande medvetna om att de måste ändra livsmönster.

Steg 7 - Gör ett förslag till skulduppgörelse

Om lagens kriterier för skuldsanering bedöms som uppfyllda så ska budget- och skuldrådgivaren stöda den rådsökande att ansöka om skuldsanering. Om lagens kriterier för skuldsanering inte är uppfyllda så ska budget- och skuldrådgivaren stöda den rådsökande i att utarbeta ett förslag till en civilrättslig uppgörelse med fordringsägarna. Exempel på civilrättsliga uppgörelser är avbetalningsplan, räntefrysning, saneringslån och ackordsuppgörelse.

Steg 8 - Fastslå ny hushållsbudget vid uppgörelse med borgenärer

Det är först när man kommit fram till en uppgörelse antingen genom att Kronofogdemyndigheten har beviljat den rådsökande skuldsanering eller att fordringsägarna har beviljat en civilrättslig lösning, som en ny hushållsbudget kan fastställas med betalningsplan för skulderna.

Steg 9 - Utforma alternativa handlingsplaner

Om den rådsökande inte lyckas nå en uppgörelse med fordringsägarna med budget- och skuldrådgivarens stöd återstår i princip två vägar:

- Den rådsökande får söka temporära uppgörelser som kan nås inom betalningsutrymmet så långt fram i tiden detta kan överblickas och fordringsägarna är beredda att acceptera.
- Fordringsägarna väljer att begära utmätning genom Kronofogdemyndigheten och den rådsökande tvingas acceptera detta även om det inte leder till att skulderna minskar.

Steg 10 – Vid behov erbjud uppföljningsstöd

Den rådsökande kan vara i behov att av råd och stöd efter det att en uppgörelse har nåtts med fordringsägarna. Rådgivningen bör därför ha beredskap för detta. Exempel på råd och stöd som den rådsökande kan vara i behov av handlar om praktiska frågor kopplade till betalplanen, omprövning av skuldsaneringen, Kronofogdemyndigheten avbryter skuldsaneringen och den rådsökande har återkommande problem att hantera sin hushållsekonomi.

4.3 Dokumentation

Inom budget- och skuldrådgivning behöver handläggning och genomförande i ärenden dokumenteras. All dokumentation sker i ärendehanteringssystemet Boss, som tillhandahålls av Konsumentverket. Det är ett system för informationssökning, handläggning, statistik och ett verktyg för att underlätta och effektivisera rådgivarnas arbete. Dokumentationen ska utvisa de åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Uppgifter som rör ärendets gång bör antecknas. Sådana uppgifter kan gälla att kontakt förekommit med parter, andra personer eller myndigheter.

4.4 Sekretess och samtycke

Bestämmelser om sekretess inom socialtjänsten finns i Offentlighets- och sekretesslag (OSL). Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap 1§ OSL). Undantag från sekretessen kan göras när det finns ett samtycke från den enskilde. Det finns även undantag som regleras i lag. Inför utlämnande av en uppgift ska socialtjänsten alltid göra en prövning av om det föreligger sekretess eller inte.

Samtycke kan ges skriftligt eller muntligt. Ett muntligt samtycke ska dokumenteras i ärendet. I vilket syfte samtycket inhämtas ska dokumenteras, dessutom ska det framgå:

- Vilka andra myndigheter som får kontaktas
- Om och eventuellt när närstående får kontaktas
- Vilka sakkunniga och referenspersoner som får kontaktas
- När samtycket har lämnats och hur länge det gäller